

Εισαγωγικό σημείωμα

Τις τελευταίες μέρες, ενώ είμαστε κλεισμένοι στους τέσσερις τοίχους προσπαθώντας να νιώσουμε ζωντανό μπροστά από μια οθόνη, οι παππούδες και οι γιαγιάδες μπήκαν στη ζωή μας με έναν άλλο τρόπο. Με αφορμή λοιπόν όλα αυτά που μας συμβαίνουν, παραθέτω τρία κείμενα για τους μαθητές της Γ΄ τάξης, τα οποία μπορούν να τα επεξεργαστούν με βάση τις ερωτήσεις που ακολουθούν και να μου στείλουν τις απαντήσεις τους διαδικτυακά με όποιον τρόπο μπορούν (ξέρουν εκείνοι). Κυρίως όμως να σκεφτούν και να προβληματιστούν για την κοινωνία στην οποία ζούμε και με ποιον τρόπο θα μπορέσουν αυτοί ως νέα γενιά να την διορθώσουν.

ΚΕΙΜΕΝΟ Α΄: Συνταξιούχος καθηγητής, ετών 79, ζητεί υιοθεσία

Κάποτε ο Τζόρτζιο Αντζελότσι δίδασκε Ιταλούς τινέιτζερ Όμηρο, παροτρύνοντάς τους να φλερτάρουν απαγγέλλοντας ποίηση. Όμως, όταν συνταξιοδοτήθηκε, η κόρη του πήγε στο εξωτερικό, η γυναίκα του πέθανε και ο 79χρονος καθηγητής, «Il professore» όπως τον φώναζαν, έμεινε ολομόναχος, σ' ένα ορεινό χωριό ανατολικά της Ρώμης, με μοναδική συντροφιά τα βιβλία του και εφτά γάτες. Σήμερα είναι ο διασημότερος συνταξιούχος στην Ιταλία ύστερα από την αγγελία που έβαλε σε μια εφημερίδα, προσφέροντας 500 ευρώ σε οποιαδήποτε οικογένεια θα τον ...υιοθετούσε.

Μια αγγελία που του άλλαξε τη ζωή, συγκίνησε και δημιούργησε ενοχές σε ολόκληρη την Ιταλία. «Υπήρχαν μέρες που δεν έλεγα κουβέντα σε άνθρωπο. Έπιανα τον εαυτό μου να φωνάζει την αγαπημένη μου Λουτσία, σαν να ήταν στην κουζίνα. Όμως είχε πεθάνει το 1992.» Δώδεκα χρόνια μετά, ο καλοβαλμένος συνταξιούχος δεν είχε πολλά κοινά με τους χωρικούς και σπανίως έβγαινε έξω. «Δεν μπορούσα να κάνω ανούσιες συζητήσεις.» Η μεγάλη του έξοδος «ήταν μία φορά τον μήνα, όταν γέμιζε ένα ταξί με γατοτροφές από ένα σουπερμάρκετ στο Τίβολι». Τις λίγες φορές που ηχούσε το τηλέφωνο η καρδιά του χτυπούσε δυνατά· νόμιζε ότι ήταν η 53χρονη κόρη του Λορεντάνα, μέλος ανθρωπιστικής αποστολής στο Αφγανιστάν. Κάθε τόσο ο επικεφαλής της τοπικής αστυνομίας περνούσε από το σπίτι για να ελέγξει ότι ήταν καλά. «Τα μάτια μου χειρότερεψαν και τα χέρια μου άρχισαν να τρέμουν. Έπρεπε να χρησιμοποιώ μεγεθυντικό φακό για να διαβάσω.»

Τελικά, αποφάσισε ότι θα ήταν καλύτερα αν ζούσε σε έναν οίκο ευγηρίας, αλλά ανακάλυψε ότι η σύνταξη των 1.400 ευρώ δεν ήταν αρκετή. Έτσι προέκυψε η ιδέα για την αγγελία. Από την ημέρα που δημοσιεύθηκε, τον Αύγουστο, έλαβε εκατοντάδες γράμματα και τηλεφωνήματα από υποψήφιους «γονείς», ακόμη και από τη Νέα Ζηλανδία, τον Καναδά, την Κολομβία, την Αργεντινή και τη Βρετανία. Στην Ιταλία ένας εκατομμυριούχος του πρόσφερε την παραθαλάσσια βίλα του, μαζί με υπηρέτες. Ο Αντονέλο Βεντίτι, παλιός μαθητής του και νυν ποπ τραγουδιστής, του πρότεινε να ζήσει μαζί του. Και αρκετές ηλικιωμένες κυρίες, που ζούσαν κι εκείνες μόνες, θέλησαν να ανταποκριθούν στο κάλεσμά του.

Η Ιταλία είναι η χώρα με το υψηλότερο ποσοστό κατοίκων που έχουν ξεπεράσει κατά πολύ τα -ήντα. Λόγω κοινωνικών και οικονομικών αλλαγών, εκατομμύρια ηλικιωμένοι αναγκάστηκαν να μείνουν μόνοι, χωρίς καμιά βοήθεια, σε μια χώρα που μέχρι σήμερα μπορούσε να καυχιέται για τις δεμένες φαμίλιες της. Υπολογίζεται ότι 1 στους 5 Ιταλούς είναι άνω των 65 –περίπου 10 εκατομμύρια άνθρωπο. Μέχρι το 2051 οι συνταξιούχοι θα έχουν φτάσει τα 18 εκατομμύρια. Οι περισσότεροι ζουν μόνοι. Ευτυχώς που υπάρχει και το πρώτο πρακτορείο για την τρίτη ηλικία, το

Senior Sitters, με επαγγελματίες «συντρόφους» που αντί 10 ευρώ την ώρα καθαρίζουν, ψωνίζουν, συνοδεύουν τους ηλικιωμένους στο σινεμά, ακόμη και στις διακοπές. Η Ιταλία τους έχει ανάγκη περισσότερο και από ...μπέιμπι σίτερς.

Και ο Τζόρτζιο; Αυτές τις ημέρες σκοπεύει να ανέβει για πρώτη φορά σε αεροπλάνο για να συναντήσει την οικογένεια που θα τον υιοθετήσει. Του προσφέρουν δικό του διαμέρισμα, είπαν ότι δε θέλουν την αμοιβή του. Δεν θα ξεχάσει όταν άκουσε τη φωνή της «μητέρας» στο τηλέφωνο: «όταν την ακούω, νιώθω τόσο ωραία, όπως όταν γουργουρίζουν οι γάτες μου την ώρα που τους χαϊδεύω το κεφάλι.»

(Σάντυ Τσαντάκη, από τον αθηναϊκό τύπο.)

ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ ΓΙΑ ΤΟ ΚΕΙΜΕΝΟ Α΄

1. Τι είναι αυτό που ώθησε τον συνταξιούχο καθηγητή να ζητήσει υιοθεσία; (περίπου 100 λέξεις)
2. Να γράψεις από ένα συνώνυμο για τις παρακάτω λέξεις του κειμένου (είναι με έντονα γράμματα στο κείμενο): καλοβαλμένος, ανούσιες, υποψήφιους, καυχείται.
3. Να γράψεις τη λέξη «σύνταξη» σε δύο προτάσεις με διαφορετική κάθε φορά σημασία.
4. Να χαρακτηρίσεις τις παρακάτω δευτερεύουσες προτάσεις (είναι υπογραμμισμένες στο κείμενο):
 - να φλερτάρουν απαγγέλλοντας ποίηση
 - όταν συνταξιοδοτήθηκε
 - όταν γέμιζε ένα ταξί με γατοτροφές από ένα σουπερμάρκετ στο Τίβολι
 - ότι ήταν η 53χρονη κόρη του Λορεντάνα, μέλος ανθρωπιστικής αποστολής στο Αφγανιστάν
 - για να ελέγξει
 - ότι ήταν καλά
 - να χρησιμοποιώ μεγεθυντικό φακό
 - για να διαβάσω
 - ότι θα ήταν καλύτερα
 - αν ζούσε σε έναν οίκο ευγηρίας
 - να ζήσει μαζί του
 - να ανέβει για πρώτη φορά σε αεροπλάνο
 - για να συναντήσει την οικογένεια
 - που θα τον υιοθετήσει

ΚΕΙΜΕΝΟ Β΄

«Ζούμε σε μια Ευρώπη που γερνάει συνεχώς. Η υπογεννητικότητα, σε συνδυασμό με τη βελτίωση των δεικτών μακροζωίας, έχει αυξήσει σημαντικά το ποσοστό του πληθυσμού της τρίτης ηλικίας, η οποία όμως απομονώνεται ολοένα και πιο πολύ από την υπόλοιπη κοινωνία. Σήμερα, το 44% των ηλικιωμένων άνω των 75 ετών ζουν μόνοι τους», ανέφεραν τα στοιχεία της Ευρωπαϊκής Στατιστικής Υπηρεσίας που δημοσιεύθηκαν περί τα μέσα Νοεμβρίου.

Η μοναχική πορεία και η τραγική κατάληξη ενός ηλικιωμένου άνδρα ήλθε να ενισχύσει τη μοναξιά των ανθρώπων της τρίτης ηλικίας, προτρέποντάς μας να σκύψουμε πάνω στο πρόβλημα όσων επιλέγουν ή εξωθούνται από τις συνθήκες να ζουν και να πεθαίνουν μόνοι. Ο 74χρονος τραπεζικός συνταξιούχος που πέθανε πριν από έντεκα μήνες (!) στην καρέκλα του σπιτιού του στην Αθήνα –σε παλιό σπίτι της οδού Ξενοκράτους στο Κολωνάκι– και «ανακαλύφθηκε» τυχαία (!) χθες από τον σπιτονοικοκύρη του, δεν μπορεί παρά να αποτελεί είδηση συγκινησιακά φορτισμένη. Ίσως γιατί οι δεσμοί της οικογένειας στη χώρα μας είναι ισχυροί, ίσως γιατί τέτοια γεγονότα εξακολουθούν να μας αγγίζουν, ίσως γιατί εμείς ποτέ δεν θα «ξεχνούσαμε» τον δικό μας άνθρωπο...

Αλλά αρκεί η συγκίνηση; Η αλήθεια είναι ότι το σκηνικό της ελληνικής οικογένειας αλλάζει. Οι ρόλοι αλλοιώνονται, οι εξουθενωτικοί ρυθμοί εργασίας υποσκάπτουν και τους πλέον ρωμαλέους και δεν είναι λίγοι εκείνοι που μιλάνε για κόπωση των θεσμών, ακόμη και του ισχυρότερου όλων, εκείνου της οικογένειας. Κάτω από αυτά τα νέα κοινωνικά δεδομένα, πόσος ζωτικός χώρος μένει για τους ανθρώπους της τρίτης ηλικίας; Η εφημερίδα μας ζήτησε τη γνώμη τριών ειδικών, προκειμένου να ανιχνεύσει τον τρόπο με τον οποίο αντιμετώπιζε η ελληνική κοινωνία τις ευάλωτες αυτές κοινωνικές ομάδες.

Για τη Βάσω Αρτινοπούλου, επίκουρο καθηγήτρια Εγκληματολογίας στο Πάντειο Πανεπιστήμιο, το γεγονός ότι ο ηλικιωμένος άνδρας βρέθηκε νεκρός έπειτα από 11 μήνες, και μάλιστα κατά τύχη, αποδεικνύει την πλήρη διάσπαση του κοινωνικού ιστού. «Οι κοινωνίες μας σήμερα γίνονται ολοένα και πιο “ανομικές”, όπου κυριαρχεί η αλλοτρίωση και η αποξένωση», λέει η κ. Αρτινοπούλου, «και πλήττονται άμεσα οι ομάδες υψηλού κινδύνου καθώς και οι ευάλωτες κοινωνικές ή πληθυσμιακές κατηγορίες, όπως είναι οι ηλικιωμένοι.» «Άλλωστε», συνεχίζει η κ. Αρτινοπούλου, «σε μια εργασιοκεντρική κοινωνία, όπου κυριαρχεί ο ανταγωνισμός, οι ηλικιωμένοι βρίσκονται εξ ορισμού στο περιθώριο, όταν παύουν να είναι παραγωγικοί.»

Για την Αφροδίτη Τεπέρογλου, κοινωνιολόγο του ΕΚΚΕ, το πρόβλημα εντοπίζεται στο γεγονός ότι «φτιάξαμε έναν τρόπο ζωής που δεν αφορά πρωτίστως τους μοναχικούς ανθρώπους της τρίτης ηλικίας.» Παρά το γεγονός ότι η Ελλάδα γερνάει, δεν είναι ακόμη σε θέση να βρει τους μηχανισμούς ή να ενεργοποιήσει τους φορείς που θα παράσχουν προστασία σε όσους πραγματικά την έχουν ανάγκη. «Στη Δανία», αναφέρει η κ. Τεπέρογλου, «η κάθε περιφέρεια έχει το δικό της “ΕΚΑΒ”, που γυρίζει τις γειτονιές και δίνει βοήθεια σε όσους έχουν καταγραφεί από τις κρατικές υπηρεσίες ότι την έχουν ανάγκη. Στην Ελλάδα κανείς δεν είναι σε θέση να γνωρίζει την πληθυσμιακή πυραμίδα των πόλεων. Ούτε η κεντρική εξουσία ούτε η τοπική αυτοδιοίκηση. Αυτό είναι ένα μεγάλο έλλειμμα που θα πολλαπλασιαστεί τα επόμενα χρόνια, αφού και η κόπωση της ελληνικής οικογένειας πρέπει να θεωρείται δεδομένη, μιας και καλείται να αντιμετωπίσει μόνη της όλα τα προβλήματα, και ιδιαίτερα αυτά που αφορούν τα γερασμένα της μέλη.»

Για την ψυχολόγο κ. Χάρι Κατάκη, πρόεδρο του Εργαστηρίου Διερευνησεως Ανθρωπίνων Σχέσεων, το γεγονός του θανάτου του ηλικιωμένου άνδρα και οι συνθήκες κάτω από τις οποίες

έγινε αντιληπτός αποτελεί μεμονωμένο περιστατικό και όχι τον κανόνα, αφού η ελληνική οικογένεια όχι μόνο αντέχει αλλά βρίσκεται μπροστά σε μια πραγματική υπέρβαση!

«Ζούμε σε σπίτια χωρίς τοίχους, ζούμε δεμένοι», λέει η κ. Κατάκη, «και όπως φαίνεται, τα μεγάλα κοινωνικά προβλήματα έχουν λειτουργήσει θετικά. Οι γονείς τρέχουν να ενημερωθούν, είναι πιο πληροφορημένοι και η ελληνική οικογένεια είναι από τις πλέον υγιείς της Ευρώπης.»

Μεμονωμένο ή όχι, το χθεσινό περιστατικό μάς υποχρεώνει να αναλογιστούμε τη συλλογική ευθύνη της κοινωνίας και των φορέων της για την υποστήριξη και την αρωγή προς τις ευάλωτες κοινωνικές ομάδες.

(Ε. Χατζηιωαννίδου, στον αθηναϊκό ημερήσιο τύπο.)

ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ ΓΙΑ ΤΟ Β' ΚΕΙΜΕΝΟ

1. Ποιες είναι οι γνώμες των τριών επιστημόνων σχετικά με το περιστατικό του θανάτου του μοναχικού ηλικιωμένου;
2. Ποια είναι η δική σου άποψη για το περιστατικό;

ΚΕΙΜΕΝΟ Γ΄

Είχε πιάσει εδώ και δέκα περίπου λεπτά δυνατή μπόρα, ανοιξιιάτικη, βροχή να δουν τα μάτια σου. Καλά που είχε σκεφτεί να πάρει την ομπρέλα του, σπαστή είναι, δεν δίνει τη φαρδιά προστασία όπως οι παλαιού τύπου. Στο μέσον της διάβασης, ακούει πίσω του τρεχαλιτά, ένα χέρι σπρώχνει την ομπρέλα του και της αλλάζει απότομα θέση, συγχρόνως τον αγγίζουν στον ώμο: «Δεν την κρατάνε έτσι, παππού, όλη η πλάτη σου έξω είναι, μούσκεμα έγινες.»

Και φεύγει αστραπή το νέο παιδί, είναι δεν είναι στα είκοσι, ούτε ευχαριστώ θέλησε ν' ακούσει, του έφτανε αυτό που έκανε. Αλλά τι έκανε; Μια μεγάλη μικρή πράξη αγάπης, αλληλεγγύης, λίγο είναι; Μόλις που τον διακρίνει να χάνεται στο ταλαιπωρημένο πλήθος, «σ' ευχαριστώ!», του ψιθυρίζει.

Κάτι αστράφτει μέσα του καθώς προχωρεί για την τελετή της αναγόρευσης, κάτι που φωτίζει αναπάντεχα την ψυχή του και σε λίγο θα φωτίσει και την ομιλία του. Να πώς θα κλείσει τώρα, μ' αυτήν την πράξη τρυφερότητας μέσα στην αγριεμένη Ελλάδα του 1994, από ένα παιδί, ένα αγόρι με μακριά, πολύ μακριά μαλλιά, κι ένα φτηνό σκουλαρίκι στο αριστερό του αυτί.

Τώρα πια, στο βήμα της αναγόρευσής του, βλέπει τον κόσμο κάτω διαφορετικά. Αισθάνεται ότι, λίγο πριν έρθει στο Πανεπιστήμιο, του έγινε καθ' οδόν μια άλλη αναγόρευση· τον αναγόρευσαν έναν καθημερινό άνθρωπο που έχει ακόμη ελπίδα. Όσο υπάρχουν παιδιά, νέοι άνθρωποι, υπάρχει ελπίδα.

Και με το βλέμμα καρφωμένο στα μάτια των παιδιών στο βάθος της αίθουσας, λέει το πρώτο τετράστιχο από το ποίημα του Ζαχαρία Παπαντωνίου:

Σοφέ μου, το τετράσοφο
που σε φωτάει λυχνάρι,
να 'τανε, λέει, φεγγάρι,
και συ είκοσι χρονώ!

(Απόσπασμα από την ομιλία του Αντώνη Σαμαράκη κατά την αγόρευσή του σε επίτιμο διδάκτορα του τμήματος Φιλολογίας της Φιλοσοφικής Σχολής του Πανεπιστημίου Αθηνών.)

ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ ΓΙΑ ΤΟ ΚΕΙΜΕΝΟ Γ΄

1. Όπως φαίνεται και από τη σημείωση στο τέλος του κειμένου, πρόκειται για απόσπασμα από την ομιλία του μεγάλου μας συγγραφέα Αντώνη Σαμαράκη κατά την αγόρευσή του σε επίτιμο διδάκτορα. Γιατί νομίζεις ότι κλείνει την ομιλία του με το τετράστιχο του Ζαχαρία Παπαντωνίου; Τι μήνυμα θέλει να δώσει;
2. Να αφηγηθείς το περιστατικό μέσα από την οπτική γωνία του νέου.

ΘΕΜΑ ΕΚΘΕΣΗΣ

Να υποθέσεις ότι είσαι ένας εργαζόμενος σε πρακτορείο τρίτης ηλικίας (σαν αυτό που αναφέρεται στο κείμενο Α΄) ή γηροκομείο. Κατάγραψε με μορφή ημερολογίου τις σκέψεις σου.